

Сергій ЛУЦЬ

КЛАСИЧНИЙ ЮВЕЛІРНИЙ ДІМ
«ЛОБОРТАС»
І УКРАЇНСЬКЕ ЮВЕЛІРСТВО
кінця ХХ — початку ХХІ століття

*Щира подяка
Ігорю ЛОБОРТАСУ за люб'язно надані матеріали,
що сприяли дослідженню та виходу
у світ цього видання*

Serhii LUTS

LOBORTAS
CLASSIC JEWELRY HOUSE
AND UKRAINIAN JEWELRY ART
OF THE LATE XX - EARLY XXI CENTURIES

ENCYCLOPEDIA OF ART METAL
PROJECT

Monograph

Kamianets-Podilskyi
«AKSIOMA»
2021

Сергій ЛУЦЬ

КЛАСИЧНИЙ ЮВЕЛІРНИЙ ДІМ
«ЛОБОРТАС»
І УКРАЇНСЬКЕ ЮВЕЛІРСТВО
КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

ПРОЄКТ
«ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ХУДОЖНЬОГО МЕТАЛУ»

Монографія

Кам'янець-Подільський
«АКСІОМА»
2021

УДК 739.2+671.1(477) Лобортас
Л82

Рецензенти:

Боднар О. Я., доктор мистецтвознавства, член-кореспондент Національної академії мистецтв України, професор Інституту архітектури Національного університету «Львівська політехніка»

Дядюх-Богатко Н. Й., кандидат мистецтвознавства, доцент Української академії друкарства

Роготченко О. О., доктор мистецтвознавства, член-кореспондент Національної академії мистецтв України, професор, Заслужений діяч мистецтв України

Науковий консультант:

Шмагало Р. Т., доктор мистецтвознавства, професор Львівської національної академії мистецтв, Заслужений діяч мистецтв України

Галузевий консультант:

Медведев С. Г., експерт Візуальних і Культурних студій Центру археології та океанографії Роуд-Ісландського університету, США

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Львівської національної академії мистецтв
(Протокол № 10 від 31 травня 2018 р.)*

Луць С. В.
Л82 Класичний ювелірний Дім «Лобортас» і Українське ювелірство кінця ХХ — початку ХХІ століття. Проект «Енциклопедія художнього металу»: монографія / С. В. Луць. — Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2021. — 280 с.

ISBN 978-966-496-530-6

У монографії досліджено особливості творчості провідної ювелірної компанії Класичний ювелірний Дім «Лобортас» (КюД «Лобортас») у просторі новітнього ювелірного мистецтва України на зламі ХХ–ХХІ століть. Уперше в українському мистецтвознавстві комплексно проаналізовано основні складові творчого становлення та прогресивного поступу митців окремої української ювелірної фірми, де головними пріоритетами є творче художньо-конструктивне експериментаторство та ексклюзивність рукотворних форматворчих процесів. Розглянуто генезис формування та головні чинники концепції конструктивного механізму художньої системи митців КюД «Лобортас» в загальному контексті розвитку українського ювелірства нової доби.

Видання стане корисним художникам, мистецтвознавцям, культурологам, колекціонерам, поціновувачам ювелірного мистецтва, а також студентам художніх спеціальностей.

УДК 739.2+671.1(477) Лобортас

The monograph studies the features of the artwork of a leading jewelry company, LOBORTAS Classical Jewelry House (LOBORTAS CJH) in the scope of the newest jewelry art of Ukraine on the turn of the XX–XI centuries. For the first time in Ukrainian art, the main components of creative formation and progressive development of artists of an individual Ukrainian jewelry firm, where the main priorities are the creative artistic and constructive experimentation and the exclusiveness of manmade form-forming processes, have been analyzed in a complex way. The formation genesis and the main factors of the concept of the constructive mechanism of the experts' artistic system of LOBORTAS CJH in the general context of the development of Ukrainian jewelry of the new era have been considered.

The publication will be useful for artists, art critics, culturologists, collectors, connoisseurs of jewelry art and students of artistic specialties.

ISBN 978-966-496-530-6

© С. В. Луць, 2021
© «АКСІОМА»,
видання, 2021

ЗМІСТ

INTRODUCTION	6
ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. КЮД «ЛОБОРТАС»: ІСТОРИОГРАФІЯ, МЕТОДИКА ТА ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ	11
1.1. КюД «Лобортас» у роботах дослідників	11
1.2. Методика дослідження.....	24
РОЗДІЛ 2. ПЕРЕДУМОВИ ТА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ЮВЕЛІРНОГО МИСТЕЦТВА НА ЗЛАМІ XX–XXI СТОЛІТЬ	29
КАТАЛОГ А. ЮВЕЛІРНІ ВИРОБИ ПРЕДСТАВНИКІВ УКРАЇНСЬКОГО ЮВЕЛІРСТВА КІНЦЯ XX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ.....	65
РОЗДІЛ 3. ТРАДИЦІЇ, ТВОРЧИЙ ПОШУК ТА ХУДОЖНЬО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРІВ МИТЦІВ КЮД «ЛОБОРТАС»	81
3.1. Етапи творчості митців КюД «Лобортас»	81
3.2. Особливості формування та розвитку фірмового стилю «Романтичний авангард».....	86
3.3. Архетипи як основа художнього образу у творчості митців КюД «Лобортас»	94
3.4. Взаємодія художньо-образної та технологічної складових у формуванні фірмової стилістики митців КюД «Лобортас».....	99
3.5. Традиційні та інноваційні технології, методи роботи та матеріали митців КюД «Лобортас»	103
3.6. Особливості типології творів митців КюД «Лобортас»	115
РОЗДІЛ 4. ЕВОЛЮЦІЯ ТВОРЧОСТІ ПРОВІДНИХ ФАХІВЦІВ КЮД «ЛОБОРТАС»	127
КАТАЛОГ Б. ЮВЕЛІРНІ ВИРОБИ МИТЦІВ КЮД «ЛОБОРТАС»	169
ВИСНОВКИ	225
КАТАЛОГ В. ТАБЛИЦІ КЛАСИФІКАЦІЙ ЮВЕЛІРСТВА МИТЦІВ КЮД «ЛОБОРТАС»	228
КАТАЛОГ Г. ПРОВІДНІ ФАХІВЦІ КЮД «ЛОБОРТАС»	236
Список ілюстрацій ювелірних виробів представників українського ювелірного мистецтва кінця XX – початку XXI століття.....	242
Список ілюстрацій ювелірних виробів митців КюД «Лобортас»	245
Перелік умовних скорочень	255
Список використаних джерел та літератури	256
ПРО АВТОРА	279

INTRODUCTION

Jewelry art is one of the brightest and most multifaceted aspects of art metal as a form of decorative and applied art in the global cultural and historical context due to the close connection with the basic stages of human development. Jewelry is an art where the mythology, history, culture and religion of most peoples of the world are fully revealed.

A new era of Ukrainian jewelry was marked by a variety in artistic and plastic language, creativity of compositional and constructive design, features of technological and technical innovations, use and combination of non-traditional materials, original methods and principles of creative processes, both original jewelry and jewelry companies of various formats. Contemporary Ukrainian jewelry has confidently entered the world art space, where experimental synthesizations of all possible forms of artistic creativity take place on a systematic basis.

At the stage of development of modern jewelry in Ukraine, it is important to study the development of companies specializing in the exclusive production of jewelry that are examples of high artistic quality. The determination of the place and significance of such groups in the context of the newest jewelry art of Ukraine is dominant here. Their works serve not only as jewelry and household items, but also able to carry an educational purpose: to meet the aesthetic needs of society, to form artistic taste and culture, to arouse interest in creativity. Such a creative team are the artists of LOBORTAS Classic Jewelry House (hereinafter LOBORTAS CJH).

In the proposed monograph, the features of the artwork of a leading jewelry company LOBORTAS CJH in the scope of modern jewelry art Ukraine at the turn of XX-XXI centuries have been studied. For the first time in Ukrainian art, the main components of creative formation and progressive development of artists of an individual Ukrainian jewelry firm, where the main priorities are the creative artistic and constructive experimentation and exclusiveness of manmade form-forming processes, have been analyzed in a complex way. The formation genesis and the main factors of the concept of the constructive mechanism of the experts' artistic system of LOBORTAS CJH have been considered.

It has been found that the stylistic architectonics of LOBORTAS is based on their own newly formed Romantic Avant-Garde style that is considered local and is characterized by the synthesis of ambiguous theoretical concepts, which in this case is an original artistic phenomenon. The artists of LOBORTAS CJH realized that the rational distribution of technotechnical and artistic tools create the foundation for the formation and further effective

development of their stylistic framework, including the above-mentioned corporate identity. A major emphasis in achieving high professional results is the division of labour – a clear subordination of the artist and master craftsman, where LOBORTAS artists strictly adhere to the principles of craftsmanship and exclusivity. In the creative concept of LOBORTAS artists, there is an experimental approach to the manufacture of jewelry, where the design of jewelry items is significantly based on architectural canons using the latest jewelry technology. The process of jewelry making is distinguished by a combination of all artistic and technological historical developments, but only on the modern basis of the synthesis of jewelry with construction and architectural laws of composition, where a bright artistic image is the dominant piece of jewelry. The specificity of the evolutionary processes of LOBORTAS artists' artwork is a well-coordinated constructive mechanism that works on the established technological map, reaching certain stages of artistic and technological improvement, is distinguished by individual qualities of their own Romantic Avant-Garde style that is filled with a wide range of various archetypes, containing a system of symbols and signs that act as meaningful modules in the artistic and figurative concept of the artists of LOBORTAS CJH.

The themes of dominant motives, creative philosophy of compositions, which are distinguished by the specifics of the interaction mechanism of artistic and figurative and technotechnical formation, have been considered. The basic principles and methods of the creative process, as well as the materials used have been identified. The works of LOBORTAS artists are distinguished by the use of a large number of precious metals, a wide range of precious stones, enamels and other various materials made at a high artistic and technical level. Features of the progressive development of LOBORTAS artists' artwork and their corporate local Romantic Avante-Garde style are that they are not limited to one direction, but are constantly in search of a 'new style' successfully synthesizing different directions and styles in their works, experimenting with technological processes, which for centuries existed and developed in parallel and were usually not compatible in the process of performing one work, but were only in a separate technical combination.

The monograph considers the typological classification of works by LOBORTAS CJH. The evolution of the artwork of the leading experts of LOBORTAS CJH has been analyzed.

An album with illustrations of jewelry pieces has been made and it presents creative achievements of LOBORTAS artists in the context of the representatives of Ukrainian jewelry over the period of 1991–2017. Eight classification tables of LOBORTAS artists' jewelry items and a catalogue of experts of the company have been systematized and developed.

ВСТУП

Ювелірне мистецтво є однією із найяскравіших та найбагатогранніших сторін художнього металу як виду декоративно-прикладного мистецтва в загально світовому культурно-історичному контексті, що зумовлено тісним зв'язком з основними етапами цивілізаційного розвитку людства. Ювелірство – це мистецтво, де повною мірою розкривається міфологія, історія, культура та релігія більшості народів світу.

Нова доба українського ювелірства означилася різноманіттям художньо-пластичної мови, креативністю композиційно-конструктивного формотворення, особливостями технологічно-технічних інновацій, використанням та поєднанням нетрадиційних матеріалів, оригінальними методами та принципами творчих процесів, як авторського ювелірства так і ювелірних підприємств різних форматів. Сучасне українське ювелірство впевнено увійшло у світовий мистецький простір, де системно відбуваються експериментальні синтезування всіх можливих форм художньої творчості.

Нині, на етапі розвитку новітнього ювелірства України, важливими є дослідження розвитку компаній, які спеціалізуються на ексклюзивному виготовленні ювелірних творів, що є зразками високого мистецького рівня. Домінує водночас визначення місця та значення таких колективів у контексті новітнього ювелірного мистецтва України. Їхні твори слугують не тільки як прикраси та предмети вжитку, але й здатні нести виховну мету: задовольняти естетичні потреби суспільства, формувати художній смак і культуру, викликати цікавість до творчості. Саме таким творчим колективом є митці Класичного ювелірного Дому «Лобортас» (далі КюД «Лобортас»).

Дослідження творчого розвитку сучасної української ювелірної фірми КюД «Лобортас» та впливу її колективу митців на весь сучасний український мистецький процес в ювелірній галузі наразі є вкрай значимим для осмислення передумов формування та подальшого розвитку загальної концепції сучасної національної школи ювелірного мистецтва. Творчі аспекти «лобортасівців» у контексті всього українського ювелірства кінця ХХ – початку ХХІ ст. донині залишаються маловідомими, тому потребують глибокого об'єктивного мистецтвознавчого дослідження, що безумовно допоможе проаналізувати стан розвитку сучасного ювелірного мистецтва України загалом.

Колектив КюД «Лобортас» уже три десятиліття (з 1991 р.) є зразком творчої думки та високої професійної майстерності. Як і кожній фірмі, що працює у сфері ювелірного мистецтва, митцям КюД «Лобортас» потрібно було знайти своє місце серед традицій сві-

тової та української ювелірної справи. Новий напрям у ювелірному мистецтві та фірмовий стиль, що презентує означений творчий колектив, створені на міцній високопрофесійній основі багатьох наявних світових шедеврів. Однак звернення до еталонів класики у цьому разі аж ніяк не вмщує в собі сліпого наслідування чи плагіату. Дотримуючись ювелірних канонів у різноманітних техніках та прийомах творчої думки, проте системно експериментуючи, художники та майстри КюД «Лобортас» вирішили обрати особливу мету – вписати українську сторінку до світової історії ювелірної справи [157, с. 20–22].

Аналіз творчої праці митців Дому «Лобортас» є принципово актуальним, що загалом допоможе поглиблено дослідити форсування нових форм українського ювелірного мистецтва, розкрити самотність художньо-стилістичних особливостей, цікавих композиційних вирішень, синтез історичного надбання та креативних сучасних формотворчих прийомів, а також технік ювелірного мистецтва, які використовуються [260].

У запропонованій монографії досліджено особливості творчості провідної ювелірної компанії КюД «Лобортас» у просторі новітнього ювелірного мистецтва України на зламі ХХ–ХХІ століть. Уперше в українському мистецтвознавстві комплексно проаналізовано основні складові творчого становлення та прогресивного поступу митців окремої української ювелірної фірми, де головними пріоритетами є творче художньо-конструктивне експериментаторство та ексклюзивність рукотворних формотворчих процесів. Розглянуто генезис формування та головні чинники концепції конструктивного механізму художньої системи митців КюД «Лобортас».

Виявлено, що в основі стилістичної архітекτονіки «лобортасівців» закладено власний новоутворений стиль «Романтичний авангард», який розглядається як локальний та вирізняється синтезуванням неоднозначних теоретичних понять, що в даному випадку є оригінальним мистецьким явищем. Митці КюД «Лобортас» усвідомили, що раціональний розподіл технологічно-технічних та художньо-конструкторських засобів утворює фундамент для формування та подальшого ефективного розвитку власної стилістичної бази, зокрема вищезазначеного фірмового стилю. Одним із найважливіших акцентів у досягненні високих фахових результатів є розмежування праці – чітка підпорядкованість художника і майстра, де «лобортасівці» суворо дотримуються принципів рукотворності та ексклюзивності. У творчій концепції митців КюД «Лобортас» функціонує експериментальний підхід до виготовлення ювелірних предметів, де дизайн ювелірного предмета помітно базується на архітектурних канонах із використанням новітніх ювелірних технологій. Процес виконання творів вирізняється поєднанням усіх мистецьких та технологічних історичних напрацювань,

але вже на сучасній основі синтезу ювелірного з будівельними та архітектурними законами побудови композиції, де яскравий художній образ є домінантою ювелірного твору. Специфіка еволюційних процесів творчості «лобортасівців» вирізняється злагодженим конструктивним механізмом, що працює за утвердженою технологічною картою, досягнувши певних етапів художнього та технологічного вдосконалення, виділяється індивідуальними якостями власної стилістики, яка насичена багатим діапазоном різноманітних архетипів, що вміщують в собі систему символів та знаків, які виступають змістовними модулями в художньо-образній концепції митців КюД «Лобортас».

Розглянуто тематику домінуючих мотивів, креативну філософію композицій, що вирізняються особливою специфікою механізму взаємодії художньо-образного та технологічно-технічного формотворення. Виявлено основні принципи та методи творчого процесу, а також матеріали, що використовуються. Твори «лобортасівців» виділяються застосуванням великої кількості дорогоцінних металів, широкої палітри коштовних каменів, емалей та інших різноманітних матеріалів, виконаних на високому художньо-технічному рівні. Особливості прогресивного поступу творчості «лобортасівців» в тому, що вони не обмежуються одним напрямом, а постійно знаходяться у пошуках «нового стилю», вдало синтезуючи в своїх творах різні напрями та стилі, експериментуючи, впроваджують технологічні процеси, які впродовж століть існували та розвивалися паралельно і зазвичай були несумісними в процесі виконання одного твору, а перебували тільки в окремому технічному поєднанні.

У монографії розглянуто типологічну класифікацію творів КюД «Лобортас». Проаналізовано еволюцію творчості провідних фахівців КюД «Лобортас». Сформовано цикл ілюстрацій ювелірних творів, що висвітлюють творчий доробок «лобортасівців» у контексті представників українського ювелірного мистецтва періоду 1991–2017 років, систематизовано та розроблено вісім таблиць класифікації ювелірного мистецтва митців КюД «Лобортас», а також каталог провідних фахівців означеної компанії.

Отже, на нинішньому етапі розвитку сучасного ювелірного мистецтва України надзвичайно важливим є аналіз творчості та визначення місця творчості митців КюД «Лобортас» у контексті ювелірного мистецтва на зламі ХХ–ХХІ століть. Сподіваємося, це допоможе осмислити пріоритетні чинники поступу новітнього українського ювелірного мистецтва та буде основою для подальших мистецтвознавчих розвідок, теоретичною базою для молодих художників-ювелірів, мистецтвознавців та всіх поціновувачів цього виду декоративно-прикладного мистецтва, а також одним із прикладів якісного формування нових стратегій національної школи ювелірного мистецтва.

Наукове видання

ЛУЦЬ Сергій Васильович

**КЛАСИЧНИЙ ЮВЕЛІРНИЙ ДІМ «ЛОБОРТАС»
І УКРАЇНСЬКЕ ЮВЕЛІРСТВО
КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ**

ПРОЄКТ «ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ХУДОЖНЬОГО МЕТАЛУ»

Монографія

Редактор: Віктор Паньков

Макет: Уляна Зарицька

Художнє оформлення: Сергій Луць

У дизайні обкладинки використано:

*КюД «Лобортас» Ювелірна симфонія «Душа світу». 2006 р.
Золото, діаманти, срібло, сапфіри, ляпіс, раух топаз, нефрит.
Прокат, випилювання, дифування, карбування, гравіювання,
ручне моделювання та монтування. Фото В. Філіна*

Формат 70x100/16. Ум. друк. арк. 22,75.

Тираж 300 прим. Зам. № 1008.

Видавець і виготовлювач ПП «Аксиома»,
вул. Симона Петлюри, 30б, м. Кам'янець-Подільський,
Хмельницька обл., 32302.

Тел./факс: (03849) 3 90 06, (067) 381 29 43.

E-mail: aksiomaprint@ukr.net, sales@aksioma.org.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1808 від 26.05.2004 р.